

GAZDA LÁSZLÓ

Az anyanyelvi oktatás betiltásának történelmi hagyományai Moldvában

Nagy ellenállásba ütközik Romániában az anyanyelvoktatás bevezetése a moldvai csángó közösségekben. Másfél évszázados tudatos, következetes elnemzetlenítő praktikák eredménye kerülne veszélybe. Érthető tehát az a páni félelem, ami a hatóságok részéről megnyilvánul. Az erőszakos asszimiláció 24-ik órájába jutottunk. Az Európa Tanács ajánlása egy mentőövet kínál egy sokat szenvedett népcsoport megóvásáért. A hatalom azonban sok energiát és pénzt áldozott, hogy elérje a jelenlegi helyzetet. Ezért nehéz a visszakozás, s fenn akarja tartani, és bármi áron fokozni akarja a régi azonosságtudat megsemmisítése érdekében kifejtett erőfeszítéseit. Nem engedélyezik az anyanyelv iskolai oktatását, mert aki Romániában él, román! Tehát nem lehet más anyanyelve. Ha az iskolából kitiltották, a Csángó Szövetség székházában és a csángó családoknál beindított magyartanulást is el kell törölni a megfélemlítés, a tiltás eszközével. A hatalom kiterjesztette befolyását az emberek álmai, vágyai felé is. Itt az emberi jogok mindarra kiterjednek, amit az állam megenged egyes polgárainak.

Hogy megismerjük a román állam évszázados nyelvsorvasztó politikáját, néhány történelmi tényvel szeretném illusztrálni.

A régi magyar utazók, menekültek: Zöld Péter, Gegő Elek, Jerney János már a XVIII. században és a XIX. század első felében felhívták a figyelmet a magyar nép egy veszélyeztetett csoportjának az elszigeteltségben élő tömegeire.

1868-ban a Szent László Társulat megbízásából három lelkipásztor: Veszely, Imets Fülöp és Kovács Ferenc járták végig a romániai katolikusok vidékeit. Útinaplójukban már az erőszakos elnemzetlenítő politikára, az 1980-as évekre is jellemző terrortól számoltak be.¹

Miután Forrófalván a papnál megszálltak, egy fényes bérkocsi legénysége ütött rajtuk: egy gyalogostiszt, egy nemzetőriszt és két rendőrhivatalnok, akik Bákóból kiszállva tették meg a négyórás utat.² A továbbiakban mindig államvédelmiektől és besúgóktól követel utaztak, akik minden szálláson megjelentek, s igyekeztek kihallgatni minden beszélgetésüket.

A forrófalvi olasz pap rendkívüli ember volt, ugyanis megtanult hívei nyelvén is, ami nem tetszett a hatóságoknak, s ezért állandó zaklatásoknak volt kitéve.

I. Károly román király 1868. április 12-én országjáró körútja alkalmával átutazott ezen a településen is. Díszkapuval fogadták, s Migliarotti pap köszöntőbeszéde keretében a hívek segítségével megkezdett iskolaépület befejezésére kért a királytól támogatást. A kíséretében lévő Brătianu miniszterelnök azonban lektorálta, s tagadó válaszát azzal indokolta: hogy ti, a magyarizmus barátai vagytok, s nem jár ezért nektek segítség.³ Az ifjú pap megválaszolt, s hivatkozott arra a törvényre, amely szabad vallásgyakorlat, és tanszabadságot hirdetett (papíron).

Pár nap múlva egy megfélemlítő akció keretében katonaság lept el Forrófalvát, s végigkutatva a falu épületeit az állítólag ott elrejtett fegyverek miatt. (Ismerős állandok. Az 1970–80-as években is előfordultak hasonlóak a Ceaușescu diktatúrája idején.) Mivel sem-

mit nem találtak, visszavonultak Bákóba.⁴

A Szent László Társulat küldöttei beszámoltak a helynevek romanizálásának a befejezéséről, s utazásuk idején már megkezdődött a családnevek romanizálása is. Addig azok még magyarok voltak. Imets felsorolta Forrófalva családneveit: Balogh, Botos, Benke, Bíró, Bodó, Csicsó, Farcádi, Kancsal, Kotyor, Petrás, Róka, Szabó, Szakáll.⁵ A kántorok 1854. évi felsorolásában is kizárólag magyarok voltak még a nevek.

Érthetetlenül tekintettek az akkor még fi-

atal román kormány feszült nemzetiségi hangulatára, magyarellenségére és az ott működő elemek magas önérzetére, amelynek nem volt politikai morálja.⁶

Kosztin Árpád tanúsága szerint létezett egy központi romanizáló hivatal, amely olyan intézkedéseket hozott, mint az 1921-es törvény, amely betiltotta az anyanyelv használatát a közintézményekben, majd az 1938-as törvény, amely az anyanyelvhasználatért büntetéseket helyezett kilátásba.⁷

A közoktatás ügyét átvette az állam.

A kormány minden magyar faluba kinevezett egy román tanítót, aki egy szót sem tudott magyarul, s kizárták az egyházi nevelést még ott is, ahol a pap tudott volna hívei nyelvén. Vallástanórákat is csak kizárólag román nyelven engedélyeztek. Imets szerint ez azt a célt szolgálta, hogy a gyűlölt magyar népet ne művelhesse senki s a mesterileg megőrzött tudatlanság homályában annál könnyebben elbánhassanak vele.⁸

Igy a bukaresti vezetés óta a román kormány mindent elkövetett, minden lehető eszközt megragadott, hogy a csángóságot romanizálja, nemzetiségéből kivetkőztesse. Mindez akkor történik, amikor a Kárpátok túlsó oldalán, Erdélyben, az akkori Magyarországon 2569 kizárólag román iskola működött 1869-ben, s 2901-re növekedett a számuk 1914-ig. Míg 1913–1914-ben Magyarországon 1149 román lakosra jutott egy román iskola, addig a korabeli regátban csak 1582 főre!

Igy nézett ki az az erőszakos magyarosítás, ami miatt az erdélyi románoknak, Dumitru Mărtinaş szerint, menekülniük kellett Magyarországról. Ha nincsenek tények, kitaláljuk őket, s ilyenekkel is lehet igazolni egy népcsoport eltűnése céljából kiötlött demagógiákat.

Alain du Nay kanadai francia író könyvéből is kiderül, hogy a magyar állam csak az 1915-ös évben 2 millió korona államsegéllyel támogatta a román elemi iskolákat. A középiskolák belső autonómiával rendelkeztek. Az egyházi nyelvhasználat is biztosítva volt. Anyanyelvű papjaik és püspökeik voltak.¹⁰

Míg ott 2300 román tanítóból csak 200 tudott magyart is tanítani, s 1500 egyáltalán nem ismerte a magyar nyelvet, ami nem akadályozta tevékenységükben, addig 1880-ban a román parlament által elfogadott tanügyi törvény (Legea Învăţământului Public) már akkor kimondta, hogy: „Nem lehet eltérni, hogy legyenek olyan lakosok, akik még hazájuk nyelvét sem ismerik.” Így az állami iskolákban már akkor sem engedélyeztek más tanítási nyelvet, mint a románt.¹¹

A moldvai magyarság elszigeteltségében is még sokáig ellenállt s nem küldték gyermekeiket a román iskolába, lévén magyarok.

Kitűnik ez az 1895-ben kiadott *Bákó megye földrajzi szótárából* is, ahol a legtöbb magyar település leírásánál megemlítik, hogy a lakói magyarok, és senki nem jár iskolába, vagy a tanköteleseknek csupán egy elenyésző kis százaléka.

Klézséről például megemlíti, hogy lakói majdnem mind magyarok. Az 1865-ben létesített iskolát 1890-ben megszüntették tanulóhiányában. Forrófalvának nem volt iskolája, mert a község által épített gerendaépület használhatatlan állapotban volt. Szitáson, Diószegezen, Szőlőhegyen és még számos más településen nem járt iskolába egyetlen gyermek sem.¹² Szabófalván – amely a székhely, Román város után a megye legnagyobb települése –, ahol az egész lakosságot magyarok alkotják (2462 fő), csak 14-en jártak iskolába.¹³

Egy évszázaddal később a kötelező oktatás bevezetése, az iskolákban és a templomokban hallott magyarelles propaganda a magyar nyelv hazai használatának a kiiktatása a saját gyermekekkel való kommunikációban (meggyőzték a szülőket, hogy gyermekeikkel csak románul értekezzenek, hogy haladni tudjanak a román iskolában), az állandó fenyegetések, megtorlások ellenére is vannak még, akik igényelnék őseik nyelvének az ismeretét.

Az 1970–1980-as években megtiltották nemcsak a külföldi, hanem még az erdélyi magyarokkal való kapcsolattartást is. Csángóföldet zárt területté nyilvánították, teljesen elszigetelve a külvilágtól. Az övezetbe beérkező CV és HR (Kovácsna és Hargita) rendszámú gépkocsikat visszafordították, a kutatókat kiutasították, felszereléseiket (fényképezőgépek, filmek, kazetefonok, magnószalagok, stb.) elkobozták. Azután ki is voltak téve az államvédelmi szervek zaklatásainak.

A kis nyelvszigetek, nyelvtörredékek fennmaradása csak a nemzeti propaganda engedélyezése által elképzelhető. Ezt próbálták/próbálják mindenáron meggátolni mind a múlt, mind a jelen Romániájában. Ma, az információrobbanás korában már egyre kevesebb az esélye annak, hogy sokáig meg lehessen téveszteni a

tömegeket. Egyre több az az értelmiségi, aki népük megmentőivé válhat.

A múltbeli erőszakos asszimilációs politikához való merev ragaszkodással azonban lerántják saját magukról a leplet, s hosszútávon ellenkező hatást érhetnek el, ami a magasabb színvonalra jutó csángóság öntudatra ébredésébe torkolthat.

1. *Veszely, Imets és Kovács utazása Moldva-Olahországban*. 1868. Marosvásárhely, Ny. Imreh Sándor az ev. ref. fótanoda gyorssajtóján, 1870.
2. *Imets Fülöp Jákó útinaplója*. 1868. 70. o.
3. Uo.
4. Uo.
5. Uo. 87. o.
6. Uo. 87. o.
7. Kosztin Árpád: *A dákoromán legenda. Keresztény kultusz helyek Erdélyben*. Népszava Kiadó, Budapest, 1989.
8. *Imets Fülöp Jákó útinaplója*. 1868. 58. o.
9. Alain du Nay: *Románok és magyarok a történelem forgatagában*. Buffalo–Toronto, Mathias Corvinus Kiadó, 2001. 55. o.
10. Uo. 56. o.
11. Uo.
12. Racoviţa Ortensia: *Bákó megye földrajzi szótára*. Bukarest, 1985. 232., 272., 388., 414., 570. o.
13. Candrea Petru: *Román megye földrajzi szótára*. Bukarest, 1891. 119. o.

